

Příspěvky z konference

PŘEKONÁVÁNÍ IZOLACE: NOVÁ NADĚJE PRO RODINY S AUTIZMEM

Závěrečná konference k projektu

Projekt "Homesharing a dobrovolnictví jako možnosti celoživotního vzdělávání"
s registračním číslem **2023-1-CZ01-KA210-ADU-000167173**
je spolufinancován Evropskou unií v rámci programu Erasmus+ vzdělávání dospělých.

Názory vyjádřené v sborníku jsou názory autora a neodráží nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenesou odpovědnost.

Co-funded by
the European Union

HANS♥

Homesharing a dobrovolnictví jako možnosti celoživotního vzdělávání

Radka Ondrušková, LÍP A SPOLU, z.s.

Česká **Organizace LÍP A SPOLU, z.s.** a **Občianske združenie HANS ze Slovenska** se rozhodly spojit síly a podělit se o své zkušenosti prostřednictvím projektu „**Homesharing a dobrovolnictví jako možnosti celoživotního vzdělávání**“.

Projekt s registračním číslem „2023-1-CZ01-KA210-ADU-000167173“ byl spolufinancován Evropskou unií v rámci programu Erasmus+ vzdělávání dospělých.

Výchozí situace a potřeba sdílené péče

Rodiny dětí na spektru autismu v České a Slovenské republice často nemají přístup k dostatečným odlehčovacím službám. Existující služby postrádají kapacity, nejsou plošně dostupné nebo nesplňují specifické potřeby rodin. Tato situace vedla k tomu, že rodiče dětí s autismem často zůstávají izolováni, přátelské a rodinné vazby se oslabují a rodiny musí hledat alternativní formy pomoci. Do tohoto prostoru vstupují neziskové organizace, které nabízejí nové možnosti sdílené péče. Tyto služby pomáhají nejen rodinám, ale přispívají i k vytváření komunit a zapojují veřejnost do aktivní podpory lidí s hendikepem.

Homesharing jako komunitní forma péče propojuje proškolené hostitele s rodinami, které potřebují úlevu a podporu při péči o svého člena. Na Slovensku vznikl dobrovolnický program Děti bez návodu, který umožňuje vyškoleným dobrovolníkům trávit čas s dětmi s autismem v přítomnosti jejich rodiče. Oba přístupy přinášejí úlevu pečujícím, podporují rozvoj člena rodiny a zároveň přispívají k inkluzi a rozvoji sociálních vazeb.

Vize projektu

Naší vizí bylo propojit svět dobrovolníků s komunitou lidí, kteří se starají o osoby se znevýhodněním a zlepšit inkluzi ve společnosti. Síťováním a vzdělávacími aktivitami jsme vytvářeli prostor pro iniciování nových forem sdílené péče, kterými komunita může přispět ke zlepšení kvality života rodičů, neformálních pečovatелů, hostitelů a dobrovolníků, dětí i dospělých.

Nedílnou součástí zajištění kvalitní a dlouhodobé sdílené péče je odborná příprava a vzdělávání hostitelů, dobrovolníků i pečujících osob, a pracovníků organizací, které sdílenou péči zprostředkovávají. Zapojení do aktivit sdílené péče a dobrovolnictví se tak stává součástí celoživotního vzdělávání pro všechny zúčastněné.

Cíle a mise projektu

Projekt, který byl realizován v období září 2023 až prosinec 2024, měl několik klíčových cílů:

- Propojování komunit – propojit dobrovolníky a hostitele s rodinami dětí na spektru autismu.
- Osvěta a inspirace – vyvolat zájem o nové metody sdílené péče a inspirovat další organizace k implementaci těchto přístupů.

- Zlepšení kvality života – podpořit rodiny, děti i samotné dobrovolníky v jejich rolích a přispět ke zlepšení jejich každodenního života.
- Podpora mezinárodní spolupráce a kapacit zapojených organizací – sdílení zkušeností a dobré praxe mezi Českou a Slovenskou republikou.

Realizované aktivity a dosažené výsledky

Projekt zahrnoval širokou škálu aktivit:

1. Úvodní online konference – v listopadu 2023 se konala první konference, která přilákala téměř 300 zájemců. Představila cíle projektu, zapojené organizace a metody sdílené péče.
2. Odborné semináře – v první polovině roku 2024 proběhlo šest odborných seminářů, které se věnovaly tématům jako příprava hostitelů a dobrovolníků, vzdělávání rodičů, udržitelnost dobrovolnictví a metodika párování rodin s hostiteli. Seminářů se účastnilo víc jako 80 zájemců a záznamy mají 302 shlédnutí.
3. Závěrečná prezenční konference – konference v Brně 21. října 2024 shrnula výstupy projektu, sdílela zkušenosti a představila další plány pro rozvoj sdílené péče. Konference se zúčastnilo 80 rodičů a představitelů komunit.
4. Publikační činnost – výstupem projektu je sborník obsahující informace, zkušenosti a příklady dobré praxe, který bude k dispozici v PDF verzi na webových stránkách partnerů. Dalším výsledkem jsou i záznamy jednotlivých konferencí odborných seminářů zveřejněných na: <https://homesharing.asksummit.online/homesharing.html>. Na stránkách organizací bude zveřejněn i kompletní videozáznam závěrečné konference projektu.

Společné prvky a rozdíly

Homesharing je komunitní služba, která se zaměřuje na děti s intelektovým znevýhodněním a probíhá v domácnosti hostitele. Hostitelé poskytují péči na několik hodin dvakrát až pětkrát měsíčně, čímž umožňují pečujícím rodičům získat čas a prostor pro odpočinek a načerpání sil a dětem nabízí nové zážitky a vztahy. Rodiny přispívají na náklady spojené s péčí.

Dobrovolnický program Děti bez návodu naopak umožňuje dobrovolníkům trávit čas s dětmi na spektru autismu v přítomnosti rodiče v jeho domácím prostředí. Tento program je zaměřen na volnočasové aktivity vycházející z hlubokých zájmů dětí a je pro rodiny bezplatný.

Společným jmenovatelem obou přístupů je zapojení veřejnosti a důraz na kvalitní vzdělávání dobrovolníků a hostitelů. Obě metody nenahrazují profesionální terapie nebo asistenci, ale představují doplňkovou formu péče, která podporuje rodiny a vytváří komunitu.

Homesharing v České republice od svého počátku v roce 2017 pomohl více než 90 rodinám. Projekt v roce 2024 zahrnoval již 12 z 14 krajů ČR, přičemž další organizace se připravují na implementaci této služby. V dobrovolnickém programu Děti bez návodu na Slovensku bylo vyškolen 35 dobrovolníků. Aktuálně působí v rodinách 12 dobrovolníků, kteří věnovali dětem z jednorodičovských rodin za rok 2023 celkem 1350 hodin a v skupinových aktivitách je to dalších 10 dobrovolníků.

Budoucnost a význam projektu

Projekt Homesharing a dobrovolnictví jako možnosti celoživotního vzdělávání vytvořil základy pro další rozvoj sdílené péče v obou zemích. Homesharing a Děti bez návodu ukazují, že komunitní přístup může zásadně změnit životy rodin i dobrovolníků. Sdílená péče se stává moderním a přirozeným způsobem, jak propojit svět rodin a veřejnosti a zajistit kvalitní podporu tam, kde je nejvíce potřeba.

V Čechách vznikla na podzim 2024 Společnost pro homesharing, která sdružuje organizace zapojené do homesharingu a bude koordinovat jeho další rozvoj. OZ HANS na Slovensku realizuje navazující projekty na posílení organizačních kapacit a rozvoje podmínek pro získávání širší podpory v regionech. Díky vzájemné inspiraci a mezinárodní spolupráci se podařilo nejen rozšířit povědomí o těchto metodách, ale i vytvořit prostor pro nové iniciativy.

Ekosystém starostlivosti a celoživotné vzdelávanie

Viera Hincová, OZ HANS

Rozvoj jednotlivca je ovplyvnený viacerými prepojenými systémami: od rodiny cez komunitu až po spoločnosť a prírodné prostredie. Ukážeme si, ako je možné aplikovať túto teóriu na neformálnu starostlivosť a rozvoj detí a mladých ľudí na spektre autizmu. Jednou z foriem prepojenia vrstiev ekosystému je aj vzájomné učenie, ktoré je zároveň predpokladom inkluzívneho prístupu. Vzťah medzi neformálnou starostlivosťou a inštitucionálnou podporou determinuje aj celoživotné vzdelávanie jeho aktérov, čo vytvára rámec aktuálneho projektu a otvára možnosti jeho ďalšej aplikácie.

Predstavený model U. Bronfenbrennera je zameraný nielen na vplyv rôznych častí spoločnosti na rozvoj dieťaťa, ale aj na vzájomné ovplyvňovanie týchto prostredí. Jeho aplikácie pomáhajú porozumieť vzájomným vzťahom a potrebám jednotlivých cieľových skupín napríklad aj pri sociálnych inováciách. Ekosystém starostlivosti obsahuje:

- Mikrosystém: Zahrňuje najbližšie prostredie jedinca – rodinu, najbližších priateľov a malé sociálne skupiny. Tieto prvky majú priamy vplyv na jeho rozvoj a potreby.
- Mezosystém: Interakcie medzi mikrosystémami (napr., vzťahy medzi rodinou a školským prostredím). Tieto interakcie môžu ovplyvniť kvalitu podpory poskytovanej jedincovi.
- Exosystém: Širšie okolie jedinca, ktoré má nepriamy vplyv (napr., zamestnávateľ rodiča alebo širšie susedstvo). Tieto faktory môžu ovplyvniť dostupnosť zdrojov pre podporu.
- Makrosystém: Celková spoločenská štruktúra zahŕňajúca kultúrne hodnoty, legislatívu a jazyk. Tento systém určuje celkové podmienky pre inkluzívny prístup.
- Chronosystém: Časová dimenzia vývoja jednotlivca, zahŕňajúca historické udalosti alebo trendy daného obdobia. Je dôležitý pre pochopenie kontextu podpory.

V centre pozornosti prístupov zameraných na človeka je dieťa alebo dospelý, ktorého rozvoj podporujeme. Okolo neho sa nachádzajú množstvo prvkov, ktorých kvalita a vzájomné interakcie ovplyvňujú jeho možnosti či už ide o starostlivosť alebo rozvoj. Najbližším prvkom je rodina, susedstvo, škola, rovesníci, tvoria takzvaný mikrosystém. Každý z týchto prvkov potrebuje určitú formu podpory, aby mohol efektívne podporovať rozvoj a začlenenie daného človeka.

Homesharing a Deti bez návodu

Homesharing je forma podpory, kde hostiteľské rodiny prijímajú deti s autizmom do svojho domova na dohodnutý čas, poskytujúc im bezpečné prostredie pre rozvoj.

Programy ako "Deti bez návodu" využívajú špecializované dobrovoľníctvo pre podporu rodín so zdravotným znevýhodnením.

Rozvoj jednotlivca je ovplyvnený viacerými prepojenými systémami: od rodiny cez komunitu až po spoločnosť a prírodné prostredie. Ukážeme si, ako je možné aplikovať túto teóriu na neformálnu starostlivosť a rozvoj detí a mladých ľudí na spektre autizmu. Jednou z foriem prepojenia vrstiev ekosystému je aj vzájomné učenie, ktoré je zároveň predpokladom inkluzívneho prístupu. Vzťah

medzi neformálnou starostlivosťou a inštitucionálnou podporou determinuje aj celoživotné vzdelávanie jeho aktérov, čo vytvára rámec aktuálneho projektu a otvára možnosti jeho ďalšej aplikácie.

Homesharing v Českej republike a Deti bez návodu na Slovensku sú formy komunitnej podpory, ktoré pomáhajú jednotlivcom aj rodinám začleniť sa do bežného života. Také modely zároveň minimalizujú riziká spojené s dlhodobým pobytom v inštitúciách. Tieto programy:

- Aktivizujú komunitu, okrem odborníkov zapájajú do riešenia aj bežných ľudí a posúvajú zodpovednosť za riešenie výziev od medicínskeho (problém je diagnóza) k sociálnemu modelu (riešenie je v zmene prístupu spoločnosti a vytváraní potrebnej podpory).
- Podporujú rodiny v ich prirodzenom prostredí, čím znižujú riziko sociálneho vylúčenia.
- Prispievajú k rozvoju nielen jednotlivcov so znevýhodnením, ale aj zapojených dobrovoľníkov a hostiteľov, ktorí nadobúdajú nové hodnoty, zručnosti a osobný rast.
- Posilňujú hodnoty sociálnej súdržnosti a sociálnej kohézie, čím robia spoločnosť odolnejšou voči sociálnym problémom.
- Umožňujú jednotlivcom i rodinám realizovať svoj potenciál a zachovať si prístup k pracovným príležitostiam.

Celoživotné vzdelávanie aktérov v rámci ekosystému podpory je kľúčové pre efektívnu podporu jedincov s autizmom alebo inými znevýhodneniami. V mikrosystéme, ako je rodina a najbližší priatelia, vzdelávanie umožňuje lepšie pochopenie potrieb jednotlivca a jeho inkluzívneho začlenenia do spoločnosti. V mezosystéme, kde sa stretávajú rôzne mikrosystémy (napr. škola – rodina), vzdelanie zabezpečuje koordinovanú podporu, čo môže výrazne zlepšiť kvalitu života účastníkov.

V exosystéme sa vzdelávanie odborníkov zamestnávateľov rodičov alebo komunitných služieb môže pozitívne ovplyvniť dostupnosť zdrojov pre rodiny. Nakoniec, v makrosystéme, celoživotné vzdelávanie môže prispievať k zmene spoločenských postojov a legislatívy v prospech inkluzívnej podpory. Týmto spôsobom sa vytvára komplexný rámec, ktorý podporuje rozvoj všetkých zapojených osôb – od hostiteľských rodín cez dobrovoľníkov až po odborníkov – a umožňuje im efektívne plniť svoju úlohu v rámci ekosystému starostlivosti.

Celoživotné vzdelávanie aktérov týchto služieb je tiež dôležitým faktorom ich efektivity. Predstavuje nielen prínos v oblasti zručností, ale aj rozvoja hodnôt a zmyslu života. Hodnotový prínos celoživotného vzdelávania sa prejavuje v mnohých oblastiach. Jedným z najvýznamnejších aspektov je rozvoj osobnosti, ktorý zahŕňa zlepšenie sociálnych a komunikačných zručností, redukciu stresu a zvýšenie sebavedomia. Celoživotné vzdelávanie tiež posilňuje sociálnu súdržnosť tým, že podporuje inkluzívny prístup a zvyšuje rovnosť v účasti dospelých vo vzdelávaní. Môže tiež zlepšiť pracovné možnosti, cez získanie nových zručností a kompetencií, ktoré prinášajú aktéri do všetkých prostredí v ktorých pôsobia, aj do vlastnej rodiny.

Tým sa projekt "Homesharing a dobrovoľníctvo ako možnosti celoživotného vzdelávania" podporovaný Európskou úniou cez Erasmus+ a programy homesharing a dobrovoľnícky program Deti bez návodu stávajú formou podpory pre širšiu komunitu priamo aj nepriamo zapojených účastníkov.

HANS♥

Homesharing – podpora rodin dětí s intelektovým znevýhodněním v Jihomoravském kraji

PhDr. Mgr. Markéta Heroutová, vedoucí Úseku Brno Slezské diakonie, psychologka a
psychoterapeutka

Představení organizace a Úseku Brno

Slezská diakonie (SD) je nestátní nezisková organizace, která působí v sociální oblasti již více než 30 let a zřizovatelem je Slezská církev evangelická a. v. Organizace se zaměřuje na pomoc rodinám s dětmi v obtížných situacích, osobám s postižením, seniorům, lidem bez domova, osobám s duševním onemocněním a dalším, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci.

Od roku 2021 zavádíme s dalšími sedmi organizacemi v celé ČR homesharing, zaměřený na komunitní způsob podpory rodin dětí s intelektovým znevýhodněním. Hostitel (rodina či jednotlivec) si bere dítě pravidelně do péče na domluvenou dobu. Společně tráví čas, jdou na procházku, hrají si. Rodiče mají čas nabrat nové síly. Děti získají nové vztahy, zkušenosti a dovednosti.

Co je homesharing (dále také HS)?

Jedná se o formu podpory dětí a dospělých s intelektovým znevýhodněním a jejich pečujících, při níž dítě/dospělý pravidelně pobývá u hostitele doma. Ten o něj pečuje v přirozeném prostředí vlastní domácnosti nebo tráví čas společně prostřednictvím volnočasových aktivit.

Silnou stránkou HS je sdílená péče o dítě/dospělého v rámci komunity zaštitěná doprovázející organizací. Ta především garantuje hodnoty celého procesu s důrazem na bezpečný rámec probíhajícího homesharingu od počátku až do konce.

Mezi klíčové hodnoty HS patří bezpečí, partnerství a respekt. Dále pak akcentuje důvěru všech aktérů, udržitelnost procesu, kompetence, spolupráci a odpovědnost všech zúčastněných stran. Pro homesharing jsou klíčové vztahy mezi dítětem/dospělým, hostitelem a pečujícím. Jde o partnerské vztahy založené na vzájemném respektu a otevřené komunikaci. Doprovázející organizace jde společnou cestou postupnými kroky s ostatními aktéry procesu tak, aby podpořila vznik a udržení stabilního vztahového trojúhelníku mezi dítětem/dospělým – hostitelem – a pečujícím. Zároveň je kladen důraz na zohlednění individuálních potřeb a možností každého jednotlivce.

Stát se doprovázející organizací znamená zhostit se komplexního úkolu zahrnujícího řadu navzájem se ovlivňujících aktivit a dílčích činností společně s propojováním velkého množství lidí. To vyžaduje dobrou přípravu, schopnost plánovat a provazovat jednotlivé fáze a aktéry procesu při zachování plynulosti procesu s dovedností pružně reagovat na možné změny. **Jednotlivé fáze homesharingu** podrobně popisuje Základní metodika pro doprovázející organizace.

Velkou výzvou celého procesu je nábor, vyškolení a spárování vhodných hostitelů s konkrétním dítětem či dospělým s intelektovým znevýhodněním. Jak oslovit, zaujmout a vhodně motivovat lidi z komunity, kteří se běžně do kontaktu s rodinami osob se zdravotním postižením nedostanou? Realizujeme kampaně a oslovujeme potenciální zájemce s pomocí známých osobností, sociálních sítí i vlastních webových stránek a společné platformy homesharing.cz.

O procesech párování a přípravy rodin a hostitelů byli účastníci projektu informováni podrobně na seminářích, které je možné shlédnout ze záznamu.

A na závěr **shrnutí přínosu homesharingu všem zúčastněným stranám.**

V centru celého procesu stojí dítě/dospělí s intelektovým znevýhodněním. Další obohacující vztah s blízkou osobou či osobami, nové prostředí a zážitky mu přinášejí zlepšení kvality života, zvyšují sebevědomí a rozvíjí sociální dovednosti. Otvírá se příležitost získání nových zkušeností, rozvíjení nezávislosti a adaptačních či komunikačních dovedností. Celkově celý proces usnadňuje zdravou separaci.

Pro pečující je obrovským benefitem možnost trávit čas s ostatními členy rodiny a posílit či zachovat rodinné a přátelské vztahy, odpočinout si a nabrat nové síly. Také je to šance zachovat si zaměstnání či se vzdělávat, vrátit se k zájmovým činnostem a celkově zlepšit kvalitu života prakticky i vědomím, že na náročnou životní výzvu nejsou sami.

Pro hostitele je homesharing příležitostí k novému obohacujícímu vztahu, zapojení do komunity podobně smýšlejících lidí, smysluplně strávený volný čas a získání nových znalostí a dovedností včetně empatie, tolerance a sebezpoznání. Komunita a společnost roste prostřednictvím homesharingu a posiluje se společenská solidarita a sounáležitost. Dochází k přirozené inkluzi, změně pohledu na rodinu a celý proces tak přispívá k desdigmatizaci osob se zdravotním postižením. Otevírá se cesta k využití potenciálu komunity a v neposlední řadě snižuje náklady na zřizování profesionální institucionální péče.

A jaké jsou nyní aktuální výzvy pro homesharing?

Vznik Společnosti pro homesharing, z.s. a společná práce zakládajících organizací v pilotním projektu (legislativa, ukotvení, garance kvality, mentoring aj.), dlouhodobá finanční udržitelnost a funkční PR kampaně pro osvětu, nábor dostatečného množství hostitelů a oslovení partnerů – donorů.

Naše činnost v rámci HS je nyní financována prostřednictvím dobíhajícího projektu Nadačního fondu Abakus, projektu hrazeného z EU „Podpora sdílené péče (homesharing) v Jihomoravském kraji“ s cílovou skupinou do 26 let, včetně PAS, 6 spárovaných/rok a chystáme návazný projekt 2027-2028. Podporuje nás statutární města Brna i Jihomoravský kraj. Všem partnerům, donorům, hostitelům i rodinám děkujeme za možnost účasti na smysluplném projektu.

Od roku 2005 nabízí SD služby uživatelům také v Jihomoravském kraji (JMK), kde fungujeme jako Slezská diakonie, Úsek Brno. Poskytujeme komplexní podporu dětem a dospělým se zdravotním znevýhodněním či specifickými potřebami a jejich rodinám s cílem provázet rodiny dětí se zdravotním postižením a opožděným psychomotorickým vývojem a zajistit jim maximální samostatnost a důstojný život. Nabízíme tři registrované sociální služby: ranou péči (pro děti do 7 let), osobní asistenci (bez věkového omezení) a sociální rehabilitaci (pro osoby 12-65 let). Úsek Brno je aktivní v rozšiřování a zkvalitňování služeb. Za dobu svého působení jsme si vybudovali odborný tým a navázali spolupráci s dalšími institucemi v oblasti péče o rodiny s dětmi se specifickými potřebami i dospělými osobami s intelektovým znevýhodněním. Vedle registrovaných sociálních služeb podporujeme rodiny také formou dalších služeb na základě projektové činnosti. Od roku 2017 postupně nabízíme rodinám odborné doplňkové služby zaměřené na komplexní podporu rodin jako jsou svépomocné rodičovské skupiny, psychologické poradenství/krizová intervence a další vysoce odborné metody v Centru rozvoje MIRABEL.

Dobrovolnictví mění svět

Jihomoravské dobrovolnické centrum, Kateřina Petrášová

Kateřina Petrášová je ředitelka Jihomoravského dobrovolnického centra, která rovněž iniciovala vznik Dobrotýmu v Jihomoravském kraji. Jeho hlavním cílem je koordinovat dobrovolnickou pomoc při mimořádných událostech většího rozsahu. Představila aktivity Jihomoravského dobrovolnického centra a několik brněnských i mimobrněnských neziskových organizací, které se zabývají podporou rodin dětí se specifickými potřebami, nebo jsou zaměřeny přímo na děti s autismem.

Představení organizace

Jihomoravské dobrovolnické centrum (JDC), dříve známé pod názvem Plán B, se v květnu 2020 pod záštitou Ministerstva vnitra stalo Regionálním dobrovolnickým centrem pro Jihomoravský kraj. Řadí se tak do sítě jedenácti regionálních dobrovolnických center napříč celou Českou republikou. Hlavním cílem organizace je podporovat a rozvíjet téma dobrovolnictví a zvyšovat profesionalitu práce s dobrovolníky v organizacích.

Síťuje, informuje, vzdělává aneb aktivity JDC

Nabídkou dobrovolnických příležitostí umožňuje veřejnosti získat informace o tom, jak se aktivně podílet na dění ve svém okolí. Propojuje potenciální dobrovolníky a dobrovolnice s organizacemi, které jejich pomoc potřebují. V současné době má Jihomoravské dobrovolnické centrum ve své online databázi 95 neziskových organizací z celého Jihomoravského kraje, zaměřených na různé oblasti dobrovolnictví, a to: sociální, zdravotnické, environmentální, komunitní, sportovní, kulturní a další. Mezi další aktivity náleží konzultace pro zájemce a zájemkyně o dobrovolnictví, které se poskytují online formou, telefonicky i fyzicky v kanceláři. Během konzultací jsou poskytovány informace o možnostech dobrovolnictví v Brně, v případě zájmu i v České republice či ve světě.

Propagace dobrovolnictví probíhá mimo jiné i na veřejných akcích, které Jihomoravské dobrovolnické centrum pořádá např. celorepubliková akce Dny Dobrovolnictví nebo se jich naopak účastní jako host – Jarmark neziskových organizací, Brněnské dny pro seniory a mnohé další. Významnou činností je i vzdělávání primárně dobrovolnických koordinátorů a koordinátorek, dobrovolnictva a studentstva vysokých škol v podobě workshopů, přednášek a nově i konferencí, zaměřených na různá témata spojená s dobrovolnictvím. Pro koordinátory a koordinátorky se také 1x měsíčně pořádají tzv. snídaně – aktivita, jež významně podporuje kvalitní práci koordinátorů a koordinátorek v neziskových organizacích a naplňuje roli JDC jako networkingové organizace.

Velký úspěch přinesl rok 2023, kdy vznikl z iniciativy právě JDC ve spolupráci s Jihomoravským krajem, neziskovými organizacemi a složkami Integrovaného záchranného systému (IZS) již zmíněný Dobrotým. Třicet speciálně vyškolených osob bude nasazováno při mimořádných událostech, kde bude koordinovat dobrovolnickou pomoc.

Organizace podporující rodiny s dětmi se specifickými potřebami

Neziskových organizací podporující rodiny s dětmi se specifickými potřebami je na území Jihomoravského kraje řada, pro potřeby konference bylo vybráno pár příkladů. Zmíněné organizace jsou součástí rozsáhlé databáze Jihomoravského dobrovolnického centra, což znamená, že je zde možné vykonávat v případě zájmu dobrovolnickou činnost, avšak se splněním určitých požadavků, stanovených konkrétní organizací. Bezúhonnost, svěprávnost, čistý trestní rejstřík a prosociální chování je v tomto případě nutnou samozřejmostí.

Seznam neziskových organizací je možné najít v Katalogu organizací na stránkách JDC <https://dobrovolnickecentrum.cz/cs/nabidka-dobrovolnictvi/katalog-organizaci>

Role koordinátora dobrovolníků je hodně náročná. Naše organizace funguje jako servisní centrum pro jihomoravský kraj. Koordinátoři jsou v organizacích často poměrně osamělí, takže pro ně realizujeme vzdělávání, podporu, týmovou spolupráci a výměny zkušeností. Naší nejznámější aktivitou je Snídaně pro koordinátory. Obracíme se i k veřejnosti, a ten proces trochu připomíná párování v homesharingu. Díky osobní konzultaci se snažíme najít pro zájemce o dobrovolnictví vhodnou organizaci. Každý dobrovolník / dobrovolnice, to je "rodinné stříbro", takže se je snažíme neztratit někde po cestě. K této možnosti organizujeme v dubnu každoročně Dny dobrovolnictví, do kterých je možné se zapojit a získat tak naši podporu při prezentaci vaší organizace. Konají se v spolupráci se všemi regionálními centry dobrovolníků v ČR.

Z unikátního celospolečenského šetření realizovaného v projektu Ministerstva vnitra ČR "rozvoj dobrovolnictví" koncem roku 2021 vyplynulo, že aktuálně se dobrovolnictví věnuje v ČR na 600 tisíc lidí a zkušenost s dobrovolnictvím (současnou či minulou) má na 1,5 mil. lidí. 52 % respondentů se dobrovolnické činnosti (DČ) věnovalo pravidelně, 48 % jednorázově. Typickým dobrovolníkem je mladá žena z města, věk do 34 let, vyšší vzdělání. Pro dobrovolníky jsou nejzásadnějšími oblastmi živelních katastrof či pandemie, zvelebování okolí nebo dárcovství krve (pro účely šetření byly mezi DČ zařazeny i dárcovství krve či sousedská výpomoc).

V průměru lidé věnují dobrovolnictví 450 tisíc hodin denně, což při přepočtu na průměrnou mzdu v ČR na konci roku 2021 vytváří hodnotu ve výši až 38 mld. Kč za rok. To jsou finance, které, pokud by tyto činnosti neodvedli dobrovolníci, musel často hradit stát či samospráva.

<https://mv.gov.cz/clanek/v-cesku-je-na-1-5-milionu-dobrovolniku-jejich-cinnost-ma-hodnotu-az-38-miliard.aspx>

Deinštitucionalizácia ako šanca pre neformálne komunitné služby

Mária Filipová, expertka pre sociálne služby, SocioFórum/Únia miest Slovenska

Rodiny s dieťaťom so zdravotným znevýhodnením často zažívajú izoláciu z viacerých dôvodov. Ľudia v spoločnosti nie vždy rozumejú problémom, ktorým tieto rodiny čelia a môžu mať predsudky voči ľuďom so zdravotným postihnutím. Rodiny často zápasia s nedostatočnou podporou. Môže ísť o obmedzený prístup k špeciálnym službám, terapiám alebo k financovaniu, ako aj o nedostatok programov, ktoré vyhovujú ich potrebám.

Témou dnešnej konferencie je výzva na prekonávanie izolácie a nádej pre rodiny s členom so zdravotným postihnutím (autizmom). Významným odkazom konferencie v širšom kontexte je podpora **práva na nezávislý život**.

Právo na nezávislý život pre osoby so zdravotným znevýhodnením je základným ľudským právom, ktoré zdôrazňuje ich rovnosť, dôstojnosť a možnosť slobodne sa rozhodovať o svojom živote. Nezávislý život znamená, že osoby so zdravotným znevýhodnením majú mať rovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti, vzdelaniu, zamestnaniu a iným verejným službám.

Nezávislý život tiež znamená, že osoby so ZZ majú právo rozhodovať o tom, kde a s kým budú žiť a to bez nutnosti inštitucionálnej starostlivosti. Mali by mať dostupné všetky formy asistencie a podpory, ktoré im umožnia viesť plnohodnotný život vo svojej komunite a domácom prostredí, nie v inštitúcii. Tradičné inštitúcie často obmedzujú slobodu, súkromie a individualitu jednotlivcov, kým komunitné služby umožňujú ľuďom žiť dôstojnejšie a slobodnejšie.

Cieľom komunitnej starostlivosti je:

- vytváranie vysokokvalitných personalizovaných služieb poskytovaných v rámci komunity
- plánované uzavretie inštitúcií s dlhodobým pobytom
- vytváranie bežných služieb napríklad v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, zamestnanosti, bývania, zdravia a dopravy

Národné priority rozvoja sociálnych služieb na Slovensku kladú dôraz na rozvoj komunitných služieb. **Všeobecne prijímaným poznatkom je, že systém rodinnej a komunitnej starostlivosti a podpory, ak je správne nastavený a riadený, prináša lepšie výsledky pre ľudí, ktorý ho využívajú.** Koncept komunitnej starostlivosti nie je novinkou. Podľa Steven P. Segala z Kalifornskej univerzity, jedným z cieľov komunitnej starostlivosti je presunúť zodpovednosť za starostlivosť osôb odkázaných na pomoc z inštitúcie a rodiny na komunitu, pričom inštitúcia a rodina budú pôsobiť v podpornej úlohe.

Podpornú úlohu rodín v komunitnej starostlivosti je dôležité skúmať v troch úrovniach prevencie: primárnej, sekundárnej a terciárnej.

- Z pohľadu **primárnej prevencie** sú rodine delegované dve úlohy: pomoc pri diagnostikovaní a prijatí zdravotného postihnutia dieťaťa a poskytovanie sociálnej podpory potrebnej na ochranu pred stresovými podmienkami.
- **Sekundárna prevencia** sa snaží znížiť negatívny účinky zdravotného postihnutia včasnou diagnostikou a liečbou. Rodina môže pomôcť aj tým, že si zachová svoju štruktúru úloh, čím

sa skratujú akékoľvek pokusy o vylúčenie a tým zbavenie dieťaťa so zdravotným postihnutím vykonávania normálnych rodinných rolí.

- **Terciárna prevencia** zahŕňa komunitné plánovanie na základe hodnotenia potrieb a preferencií osôb odkázaných na pomoc v komunite.

Aj ľudia s viacnásobným zdravotným znevýhodnením môžu žiť v komunite samostatne s primeranou podporou. Dôkazy potvrdzujú, že kvalitné komunitné služby fungujú a vedú k vyššej úrovni osobnej spokojnosti a sociálneho začlenenia.

Rodiny s členom so zdravotným znevýhodnením, ktoré sa o nich starajú sú **neformálni opatrovatelia**. Aktuálne možnosti komunitnej starostlivosti na Slovensku sú:

služba včasnej intervencie, denný stacionár, opatrovateľská služba, sprievodcovská a predčitateľská služba, tlmočnická služba, sprostredkovanie osobnej asistencie, prepravná služba a odľahčovacia služba.

Homesharing je zdieľaná starostlivosť a predstavuje moderný a prirodzený systém podpory pre rodiny s deťmi s mentálnym a kombinovaným postihnutím. Prepája rodiny dlhodobo sa starajúce o člena so zdravotným znevýhodnením s rodinami, ktoré chcú a môžu časť svojho času venovať osobe so zdravotným znevýhodnením a venovať sa mu ako ich hostitelia.

Dobrovoľnícky program Deti bez návodu má rovnako potenciál byť vhodnou formou komunitnej služby pre rodiny s členom s Aspergerovým syndrómom a autizmom.

Oba tieto koncepty poskytujú pomoc neformálnym opatrovateľom/rodine a podporujú bývanie v prirodzenom prostredí a nezávislý život s potrebnou mierou pomoci. V oboch prípadoch ide o snahu zlepšiť kvalitu života a znížiť mieru izolácie rodín a ich členov.

SocioFórum

Prínosy dobrovoľníctva a jeho úskalia

PhDr. Soňa Holíková, Platforma komunitných centier, SR

Výskum ukazuje, že ľudia, ktorí dávajú zadarmo svojim komunitám, organizáciám či iným spoločenstvám svoj voľný čas, majú, podľa Carnegie Mellon University, lepšie celkové zdravie, väčšiu životnú spokojnosť, nakoľko znižuje stres, je evidovaných menej hospitalizácií, cítia vyššiu sebaúctu a napríklad majú aj väčšiu schopnosť zvládať svoje vlastné chronické choroby.

To však nie je ich motiváciou zapojiť sa dobrovoľnícky do aktivít v prospech iných. Predpokladáme, že dobrovoľníci o tomto výskume nevedia. Naopak dobrovoľníctvo je súčasťou našej spoločnosti tak, ako ju prinieslo kresťanstvo a vnímali sme ho zvyčajne ako sociálnu, charitatívnu činnosť, resp. filantropickú činnosť zameranú na pomoc núdznym.

1 Dobrovoľník – kto to je?

Nie každý má schopnosť byť dobrovoľníkom. Je to dar.

Zákon o dobrovoľníckej službe 198/2002 v Českej republike a rovnako Zákon o dobrovoľníctve 406/2011 na Slovensku definuje dobrovoľníka rovnako: Dobrovoľníkovi za výkon dobrovoľníckej služby nenáleží odmena. Rôzni ľudia môžu mať rôzne dôvody prečo sa rozhodnú venovať svoj čas zadarmo v prospech iných i keď môže ísť o rovnaký druh vykonávanej činnosti. Spoločným znakom však je, že vychádza z prosociálneho správania, kedy nás určitá miera empatie a prežívania problémov druhých, vedie k nezištnej pomoci.

Brozmanová definuje dobrovoľníka, ak dobrovoľnícka aktivita spĺňať tri kritériá.

Musí byť:

- neplatená, dobrovoľník za ňu nedostáva finančnú odmenu;
- vykonávaná na základe slobodnej vôle a slobodného rozhodnutia;
- v prospech iných (ľudí, organizácií, spoločnosti, prírody, zvierat).

V súčasnosti je nepostrádateľným v sociálnych službách a plní dôležité funkcie:

- Posilňuje občiansku participáciu,
- Prispieva k lepšiemu sebaurčeniu vylúčených skupín obyvateľstva,
- Kompenzuje chýbajúce sociálne služby,
- Predstavuje efektívny nástroj verejnej politiky, - Prispieva k demokratizácii spoločnosti (Mlčák, Záškodná 2013).

Dobrovoľník dáva iba svoj čas, vedomosti a zručnosti.

Zároveň si vyžaduje, aby bol dobrovoľník zodpovedný k svojim úlohám a odborníkom na svoje činnosti, preto nenahrádza prácu profesionálov.

2 Motivácia dobrovoľníkov

Rôzni ľudia môžu robiť podobné veci z rôznych dôvodov – dobrovoľníci vykonávajúci rovnakú dobrovoľnícku činnosť pre rovnakú organizáciu môžu mať rôzne dôvody na dobrovoľníctvo

Všeobecne sa uvádza, že motivácia dobrovoľníka vychádza z vlastného záujmu (prínos pre seba) a zároveň z altruizmu (prínosu pre druhých) a nie je možné určiť jeden prevažujúci motív. Závisí aj od veku dobrovoľníka (kariérne skúsenosti chcú nadobúdať mladší dobrovoľníci, starším ide viac o porozumenie a sú zameraní na hodnoty:

Funkcia	Popis
Hodnotová funkcia	vyjadrujúce alebo pôsobiace na dôležité hodnoty, akými sú humanitárne, pomoc tým menej šťastným
Funkcia porozumenia	túžba dozvedieť sa viac o svete a/alebo overiť si zručnosti, ktoré sú často nevyužívané
Funkcia posilnenia osobnostného rastu	snaha o psychologický rast a rozvoj prostredníctvom zapojenia sa do dobrovoľníctva (sebapoznanie, sebaúcta)
Kariérna funkcia	získať skúsenosti súvisiace s kariérou prostredníctvom dobrovoľníctva
Sociálny aspekt – spoločenská funkcia	dobrovoľníctvo umožňuje človeku posilniť sociálne vzťahy
Sebaochranná/protektívna funkcia	dobrovoľníctvo zamerané na zníženie negatívnych pocitov, ako je vina, neistota, frustrácia alebo na riešenie osobných problémov

Tošner a Sozanská na základe štatistickej analýzy uvádzajú tri základné motivácie k dobrovoľníctvu. Nie sú úplne jednoznačné, ale pri konkrétnych dobrovoľníkoch nadobúda dominanciu iba jedna z nich.

- Konvenčná/ normatívna motivácia – človeka motivujú morálne normy, všeobecné neformálne pravidlá správania, náboženské presvedčenie.

- Recipročná motivácia – človek hľadá prvky, ktoré sú užitočné aj pre neho samého.

- Nerozvinutá motivácia – opiera sa o tri piliere: dôvera v organizáciu, pre ktorú pracujem, presvedčenie o zmysluplnosti tejto práce a pocit, že dobrovoľníctvom sa podieľam na šírení dobrej myšlienky.

Adra uvádza, že najčastejšie motívy a očakávania dobrovoľníkov a dobrovoľníčok sú podľa dostupných výskumov: pocit sebanaplnenia a zmysluplnosti (25 %); láska k blížnemu, dávanie a prijímanie milosrdenstva (29 %); pocit užitočnosti a potrebnosti (15 %); vytváranie a prijímanie

sociálnych kontaktov (12 %); získanie istých skúseností (8 %); citové a vedomostné obohatenie (7 %); možnosť vykonávať zmeny v spoločnosti (3 %); ale i objavenie v sebe novej skrytej dimenzie (1 %).

3 Prínosy a úskalia dobrovoľníctva

Niekedy dostanem viac, ako dám

K zamysleniu sa nad prínosmi dobrovoľníctva nás môže viesť viac ciest – prvou je prínos pre prijímateľa pomoci a druhou je prínos pre samotného dobrovoľníka, ďalej prínos pre organizáciu, komunitu, spoločnosť. Náš krátky fokus sa zameriava na prínosy dobrovoľníctva pre samotných dobrovoľníkov, ktoré sa prejavujú v emocionálnej, ako aj kognitívnej a hodnotovej oblasti. Vďaka dobrovoľníctvu sa môžu meniť postoje, hodnotové orientácie či pohľady na život, ale aj svoj životný štýl. Dobrovoľníctvo otvára nové možnosti, prináša pocit zmysluplnosti, potrebnosti, užitočnosti a sebarealizácie.

Prínosy pre dobrovoľníkov sa najčastejšie definujú v oblastiach nadobudnutia nových zručností pre pracovný, ale aj súkromný život, vytvoreniu možností nadväzovania nových priateľstiev, dobrý pocit zo zmysluplnej práce alebo zlepšenie vlastného time managementu či komunikačných zručností či objavovania a rozvoja talentu. Dobrovoľnícka práca, ktorá je vnímaná za zmysluplnú a zaujímavú, má zároveň relaxačný a energizujúci účinok na dobrovoľníka.

Prínosy z dobrovoľníctva závisí od charakteru vykonávaných aktivít, ich dĺžky, frekvencie, cieľovej skupiny či organizácie, v rámci ktorej pôsobia.

Úskalia dobrovoľníctva

Motivácia k dobrovoľníctvu môže mať aj svoje problematické stránky. Medzi najčastejšie problémy patria zisťnosť, teda využívanie dobrovoľníctva pre svoje vlastné ciele. V rámci prípravnej fázy je dôležité zisťovať motívy k dobrovoľníctvu a venovať čas a otázky aj o odhalení potenciálnych patologických motívov.

Organizácia Adra vo svojej príručke ako spoznať motivácie dobrovoľníkov uvádza niekoľko možných motívov:

- môže ísť o súcit, vedúci k degradácii klienta, resp. prijímateľa pomoci;
- služba prameniaca z pocitu povinnosti, morálneho záväzku;
- túžba obetovať sa, tzv. sebazničujúci typ človeka – samaritána;
- osobné nešťastie, s ktorým si uchádzač nevie dať rady, a preto chce v dobrovoľníckej službe hľadať rovnováhu alebo kompenzáciu.
- možná osamelosť a z nej prameniaca túžba po priateľstve;
- pocit vlastnej dôležitosti a nenahraditeľnosti;
- nedostatok sebaúcty a s tým spojenú túžbu stretnúť ešte „úbohejších“ ľudí
- túžba ovládať iných a uplatňovať svoj vplyv.

4 Dobrovoľnícky program Deti bez návodu

Dobrovoľnícky program Deti bez návodu začala realizovať organizácia HANS venujúca sa rodinám s deťmi na spektre autizmu a s Aspergerovým syndrómom. Program je založený na princípoch 3P prijatia inakosti, pochopenia odlišností, podpora záujmov dieťaťa. V rámci programu sa vyškolený dobrovoľník venuje dieťaťu v jeho domácom prostredí za prítomnosti rodiča.

Manažment dobrovoľníkov je štruktúrovaný od zverejnenia dobrovoľníckej ponuky – nábor dobrovoľníkov, zaškolenie dobrovoľníkov, sprevádzanie koordinátorom programu, poskytovaním pravidelnej supervízie až po administratívnu podporu aj v rámci uzatvorenej dobrovoľníckej zmluvy.

Školenie dobrovoľníkov je zamerané nielen na povinnosti a hranice dobrovoľníctva, práci s mocou, ustráženie si laického pôsobenia v rodinách, ale pre lepšie pochopenie sú poskytované aj konkrétne informácie o vývinových obdobiach dieťaťa a možné problémy, v tom ktorom období so špecifikom na vývin detí na spektre autizmu.

Sú odporúčané efektívne spôsoby a konkrétne metódy práce a rovnako metódy na zvládnutie prípadných krízových situácií. Začínajúci dobrovoľník má podporu skúsenejšieho kolegu – koordinátora, s ktorým je možné riešiť praktické skúsenosti. Koordinátor programu sprevádza dobrovoľníka až po formálne ukončenie spolupráce.

V rámci 2 dňového školenia prebiehajú rozhovory na bližšie spoznanie dobrovoľníkov, ich motivácie a reálnych časových kapacít.

V rámci programu HANS sa poskytujú pravidelné supervízne stretnutia dobrovoľníkov pracujúcich v organizácii zamerané na overenie si kvality vlastnej práce, spojené so zdieľaním a odovzďávaním skúseností. V náročnejších prípadoch je možnosť aj individuálnej supervízie.

Dobrovoľníci pre deti na spektre autizmu sú často jediným kamarátom, ktorého majú. Je o to vzácnejší, a preto je snahou organizácie HANS o priebežnú podporu dobrovoľníkov, aby boli stabilnými, dlhodobými členmi tímu.